

DRUMURI PARALELE: ROMÂNIA ȘI GRECIA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Dana Elena Deaconu*

Abstract: *A comparative analysis of the authoritarian regimes established by King Carol II in Romania and General Ioannis Metaxas in Greece highlights a series of similarities and particularities that place them in a common context of interwar Europe, dominated by political instability, the rise of extremist ideologies, and the fear of communism.*

Both regimes were justified by their leaders through the necessity of re-establishing internal order and combating ideological dangers, and were supported by state institutions, such as the army, the monarchy, or youth organizations. In the warlike context that increasingly threatened both states, both Carol II and Ioannis Metaxas used models from the Italic or German space regarding youth organization. „The Guard of the Country” (Straja Țării) educated youth in the spirit of national ideas, thus distancing young people from the influences of the extremist Legionary movement, while the „National Youth Organization” used nationalist principles to distance Greek youth from a potential alignment with communist ideology. In Romania, the members of the youth organization were guided by the motto „faith and work for the country and the king”. They pledged allegiance to the king, who was also the supreme commander of this organization. In Greece, the National Youth Organization initially aimed to provide the spiritual and physical education of Greek youth in accordance with the moral, social, political, and military principles of the 4th of August Regime. The homeland, religion, family, the king (especially in the early years of the regime), and the nation-state formed the foundation of all actions undertaken by Greek youth.

These two regimes reflect the authoritarian tendencies of the 1930s in Southeast Europe, being expressions of democratic vulnerability, the instrumentalization of youth, and a society in search of order through autocratic means. This study emphasizes the importance of the press and education as vehicles of propaganda, as well as the decisive role of the international context in the evolution and collapse of these regimes.

Keywords: Romania, Greece, The Guard of the Country, National Youth Organization, Interwar Period.

Perioada dintre anii 1920–1940 a stat sub spectrul celor două Războaie Mondiale. Omenirea tocmai ieșită dintr-un război distrugător

* Doctorandă, SCOSAAR – Școala Doctorală de Istorie și Arheologie, Institutul de Studii Sud Est Europene; e-mail: ddanaelena@yahoo.com
„Anuarul Institutului de Istorie «G. Barițiu». Series Historica”, tom LXIV, 2025, Supliment nr. 1, p. 283-299.

se îndrepta cu pași grăbiți spre un altul și mai nimicitor. Sub impactul dezamăgirilor probate la propriu, al neajunsurilor, contopite într-o haină naționalistă la un nivel nemaîntâlnit, s-au răspândit ideologiile extremiste, care au afectat sistemele politice și implicit viața oamenilor în cel mai vizibil mod cu putință. Pornind de la aceste schimbări, atât în România, cât și în Grecia s-au declanșat situații care au favorizat apariția unor personalități politice autoritare în anii 1930, așa cum a fost cazul Generalului Ioannis Metaxas sau al Regelui Carol al II-lea. Pentru a putea include cele două regimuri într-unul dintre tipurile de organizări statale în care au fost încălcate drepturile și libertățile cetățeanului, am analizat secvențial acțiunile celor doi lideri politici, pornind de la modalitatea preluării puterii, în contextul intern și internațional existent, continuând cu observarea atitudinii acestora în etapa premergătoare instaurării controlului în stat, caracterizarea regimurilor instaurate și perioada de final a acestora.

Generalul Ioannis Metaxas a apărut într-un moment în care societatea greacă se resimțea după dezamăgirea față de tot ceea ce a adus republica, iar schimbarea de regim și revenirea la monarhie s-a aflat în centrul atenției. Reprezentatul regalității, Regele George al II-lea, nesigur și decepționat de îndepărtarea de la conducerea statului grec din 1925, în timpul revenirii în țară, în 1935, a acționat energic pentru stabilirea regimului monarhic în centrul priorităților, motiv pentru care a consimțit la instaurarea „Regimului de la 4 august 1936”, având în Generalul Ioannis Metaxas sprijinul mult așteptat.

În România, moartea Regelui Ferdinand I și preluarea conducerii de către o Regență au accentuat nemulțumirile populației care a văzut în revenirea Prințului Carol, la data de 8 iunie 1930, soluția salvatoare. Având sprijinul unei părți a clasei politice românești, acesta a preluat conducerea, fiind proclamat rege, sub numele de Carol al II-lea.

În ambele state perioada anilor 1930 a adus câte un rege triumfător, pentru că doar așa puteau fi considerați și Carol al II-lea, care revenea după ce renunțase la prerogativele de moștenitor al tronului, și George al II-lea, a cărui revenire s-a produs în urma eșecului înregistrat de tabăra venizelistă și a victoriei monarhiștilor. Uniți prin dorința instaurării propriilor regimuri politice, cei doi regi, foști cumnați, au cunoscut o perioadă de exil, din motive diferite, George al II-lea a fost constrâns să se retragă la presiunea adeptilor republicii, iar Carol al II-lea a abandonat familia și statutul regal pentru alte împliniri personale.

În perioada dintre anii 1936 și 1938, Grecia a abundat în măsuri de lichidare a libertăților, de reorganizare a statului după principii dictatoriale, așezându-l pe Generalul Ioannis Metaxas în centrul puterii politice, devansând regalitatea, chiar dacă aceasta a fost menținută. Aceeași situație s-a produs în România, unde Regele Carol al II-lea a încălcat toate condițiile care i-au fost impuse la venirea în țară, a îndepărtat orice posibil obstacol, din orice direcție s-ar fi produs, chiar din partea membrilor propriei familii regale și, la 10 februarie 1938, prin schimbarea legii fundamentale a statului, s-a așezat în centrul puterii politice.

Anul 1938 este reperul în preluarea puterii de către cei doi lideri, terenul fusese pregătit și societățile căutau soluții salvatoare. Pe de o parte, contextul intern în ambele cazuri era favorabil instaurării acestor regimuri, pe de altă parte în plan extern omenirea se pregătea de o nouă conflagrație mondială și, atât în Grecia, cât și în România, politica naționalistă, având în centrul atenției pe cei doi lideri, a reprezentat ajutorul mult așteptat, pe fondul intensificării acțiunilor extremiste de dreapta în Europa.

Perioada 1938 și 1940 a scos în evidență, prin politica adoptată și mai ales prin atitudinea în fața unor evenimente de pe scena relațiilor internaționale, tipul de regim instaurat în fiecare dintre cele două țări: dictatura Generalului Ioannis Metaxas în Grecia, respectiv, potrivit unor surse, dictatura sau, potrivit altor surse, regimul autoritar al regelui Carol al II-lea, în România. Anul 1940 a reprezentat, în România, finalul regimului lui Carol al II-lea, pe fondul pierderilor teritoriale și al ușurinței cedării acestor teritorii românești. Regele a fost nevoit să accepte predarea puterii către Generalul Ion Antonescu, care în colaborare cu gruparea legionară a condus la abdicarea lui Carol al II-lea și părăsirea țării de către acesta, la 6 septembrie 1940. În același an, la 28 octombrie, Grecia Generalului Ioannis Metaxas a înfruntat forțele italiene la ultimatumul adresat, de a ceda teritoriul național Italiei fasciste. Ambii lideri, Regele Carol al II-lea și Generalul Ioannis Metaxas, conducători cu mână forte în propriile state, s-au aflat în situații asemănătoare, în contexte diferite și au adoptat soluții diferite. România a căutat soluția salvatoare pe cale pașnică, constrânsă de intervenția Germaniei naziste, Grecia a adoptat calea militară, în fața solicitărilor teritoriale ale lui Mussolini. Contextul extern a fost decisiv în ambele cazuri, pentru că, în ceea ce privește România, promisiunile

făcute de Hitler aliaților săi și pregătirea pentru război, au constrâns oficialitățile la o cedare pașnică, iar în situația Greciei, solicitarea de anexare venită din partea Italiei fără a avea intervenția Germaniei naziste, nu a pus presiune pe decizia ce urma să fie adoptată de către clasa politică elenă. Regimul lui Carol al II-lea a luat sfârșit odată cu abdicarea sa, lăsând România sub ascultarea Germaniei naziste. În 29 ianuarie 1941 a murit Generalul Ioannis Metaxas, lăsând succesorului său o țară în pericol, pentru că aliatul lui Mussolini, respectiv, Adolf Hitler, a atacat și a ocupat, în aprilie 1941, Grecia, instaurând un regim de ocupație militară nazistă.

În contextul post război și pe parcursul perioadei interbelice, țări ale Europei Centrale și Sud Estice au cunoscut ideologia politică fascistă. Deși există diferențe semnificative între mișcărilor fasciste europene, caracteristicile comune le apropie: naționalismul, uneori exagerat de militarist, excluderea oricărei forme de manifestare democratică a opiniei, o aliniere la modelul politic propagat de regimul oficial, subordonarea individului intereselor statului, națiunii, educarea tineretului, ca principală forță în devenire, în spiritul sprijinirii idealurilor patriotice și naționaliste. Într-o măsură mai mare, sau mai mică, aceste caracteristici le regăsim și în Grecia și în România. În Grecia, „Regimul de la 4 August 1936” s-a aliniat regimurilor dictatoriale fasciste, prin caracteristici, politica promovată, autoritatea liderului central, Generalul Ioannis Metaxas. În România mișcarea fascistă, promovată de Garda de Fier, care s-a apropiat întru totul de modelul extremist de dreapta și-a dus existența în paralel cu regimul politic monarhic, până când, din cauza asasinatului politic (Primul Ministru, I.G. Duca și alți opozanți ai legionarilor din diverse sfere de activitate au căzut pradă furiei acestora) mișcarea a fost dizolvată de Regimul monarhic autoritar instaurat de Regele Carol al II-lea, dar a reapărut sub o altă denumire, ce avea în esență aceleași caracteristici.

1. România – scurt istoric al modelului naționalist al tineretului român

Tineretul cu tendințe de organizare socială din România interbelică s-a aliniat în mare majoritate luptei împotriva bolșevismului, susținut de grupări socio-etnice nou integrate în teritoriul național. S-a distins lupta pentru apărarea ortodoxiei și a statului național, atât la intelectualitatea

din marile orașe, cât și la cei din zonele rurale. Teama de bolșevism și de exemplul din Rusia, avea să adune tinerii în jurul grupărilor naționaliste, din care s-au desprins mai apoi susținătorii extremei drepte. Marea Unire din 1918 a creat România Mare, un stat cu multe minorități (români, maghiari, evrei, germani, ucraineni, ruși, turci, tătari, armeni, bulgari, sârbi, croați, cehi, slovaci, polonezi, greci, romi etc.). Constituția din 1923, al cărei rol a fost de integrare a noilor teritorii românești care se uniseră cu Țara, a definit România ca stat național unitar. Politicile din educație și cultură au promovat identitatea națională prin termenul român ortodox. Ideea unei singure identități naționale a răzbătut prin politicile administrative, prin Universități, prin Armată, prin Biserica Ortodoxă.

Naționalismul în accepțiuni foarte nuanțate a devenit ideologia centrală a grupărilor politice care s-au aflat la guvernare, dar și a celor din opoziție. Astfel, liberalii, la începuturile perioadei interbelice promonarhiști, după preluarea controlului de către regele Carol al II-lea, s-au aflat în opoziție, au promovat un naționalism economic, manifestat prin creșterea rolului capitalului românesc în industrie și bănci, o românizare a economiei. Partidul Național Țărănesc a promovat un naționalism agrar și cultural, cu accent pe drepturile țaranului român, pe descentralizare. Partidul Naționalist Democrat înființat de N. Iorga și Constantin Stere a apărut ca o reacție a nemulțumirilor față de partidele tradiționale, s-a centrat pe naționalism cultural, sprijinul pentru țărănime și ortodoxia ca fundament moral pentru poporul român. Liga Poporului l-a transformat pe eroul luptelor din Primul Război Mondial, Mareșalul Alexandru Averescu, într-un simbol al luptei pentru promovarea identității naționale. Partidul Național Creștin condus de A.C. Cuza și O. Goga a susținut o politică antisemită în sprijinul naționalismului românesc. În cadrul grupării s-au remarcat Ion Zelea Codreanu și fiul acestuia Corneliu Zelea Codreanu, cel care avea să adune în jurul Legiunii Arhanghelului Mihail pe acei susținători ai unui naționalism mistic, xenofob, anti-semit care propuneau o Românie curățată de orice influențe străine. Mișcarea legionară a adunat în jurul ei tineri intelectuali, studenți, tineri din zona rurală, care au transformat lupta împotriva evreilor, implicit a bolșevicilor și a oricăror forme de subminare a naționalismului românesc, în principala direcție pe care gruparea o avea de urmat, oricât de radicale și extremiste ar fi fost măsurile prin care s-ar fi impus, asasinate, persecuții și mesaje antisemite.

Cultura și limba au fost transformate în elementele centrale de manifestare ale naționalismului cultural și istoric, iar intelectualitatea s-a transformat în vector de promovare. Teme ideologice prioritare în naționalismul politic s-au derulat în jurul termenilor: românism, românizare, antisemitism, ortodoxie, anticomunism, iar criza economică, instabilitatea politică și frica de comunism aveau să susțină naționalismul românesc. Radicalizarea curentului naționalist a pregătit terenul pentru derapajele antidemocratice ale perioadei interbelice românești, precum dictatura regală din 1938 sau statul național legionar din 1940, a alimentat conflictele etnice din societatea românească și a lăsat o moștenire ideologică, reactivată mai târziu în discursurile procomuniste.

Regele Carol al II-lea s-a înconjurat cu abilitate de un grup de oameni politici, personalități din sfera economică, militari, care au format camarila regală. Cu o unică subtilitate intelectuală dublată de stimulente pecuniare el și-a atras simpatia unor intelectuali. În final a reușit să concentreze întreaga putere în propriile mâini. Monarhiei autoritare a lui Carol al II-lea i s-a asigurat susținerea juridică prin noua Constituție din 10 februarie 1938. Consolidarea puterii s-a făcut prin reforme, astfel a fost adoptat decretul de desființare a partidelor politice și a apărut Frontul Renașterii Naționale. Tineretul a fost organizat în „Straja Țării”, în care erau cuprinși băieții între 7 și 18 ani și fetele cu vârste de la 7 la 21 de ani. Membrii organizației s-au ghidat după deviza „credință și muncă pentru țară și rege”, au jurat credință față de rege care era și comandantul suprem al acestei organizații.

Finalul regimului lui Carol al II-lea s-a produs în 1940, an tragic al istoriei naționale, pentru că a adus prăbușirea României Mari și a dus la eșecul idealului național. Au fost pierdute, pe rând, părți mari din provinciile românești care în 1918 s-au unit cu țara, rușii au ocupat Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herța, maghiarii s-au extins în nord-vestul Transilvaniei și bulgarii în sudul Dobrogei, în zona Cadrilaterului. Acesta a fost momentul decisiv care a îndreptat România spre tabăra statelor Axei, în Al Doilea Război Mondial. Regele Carol al II-lea a fost nevoit să abdice, urmându-i la tron fiul, Mihai I, cu atribuții mult diminuate, pentru că adevăratul conducător al statului până la data de 23 august 1944 a fost Generalul Ion Antonescu. Finalizarea celui de Al Doilea Război Mondial a adus România, alături de alte state ale Europei Centrale și Răsăritene în sfera de influență sovietică, conturându-se un alt derapaj în evoluția politică românească prin transformarea tineretului într-o masă de susținere pentru regimul totalitar comunist.

2. Grecia – scurt istoric despre modelul naționalist al tineretului grec

Grecia în perioada interbelică a fost afectată de instabilitate politică, militară și economică, cunoscând mai multe schimbări de regim: monarhie imediat după Primul Război Mondial, republică din 1924 și s-a revenit la monarhie după anul 1935, cu dese lovituri de stat și preluarea controlului de către armată. Problemele majore din istoria națională a Greciei care i-au influențat evoluția și au alimentat un naționalism revanșard și etnic, exclusivist, au apărut ca urmare a războiului cu turcii între 1919 și 1922, finalizat cu înfrângerea Greciei, pierderea Izmirului (Smyrna), încheierea tratatului de la Lausanne și acceptarea schimbului de populație între cele două țări. Refacerea Bizanțului sub conducerea grecilor, includerea unor teritorii cu populație greacă din Asia Mică, Tracia, Cipru, Constantinopol, au alimentat Marea Idee (Μεγάλη Ιδέα), contribuind implicit la o fortificare a naționalismului grec. După înfrângerea grecilor, în 1922, această dorință a alimentat într-un mod dureros naționalismul grec. Tineretul grec din instituțiile de cultură, din instituțiile superioare de învățământ, din orașe, sau din lumea rurală avea ca model național etnic (εθνικρατία), grecul ortodox, de sânge elenic, excluzându-i pe turci, slavi, albanezi, aromâni etc. Biserica Ortodoxă greacă era văzută ca păstrătoare a identității elene, iar grecul ortodox era considerat adevăratul cetățean al statului, marginalizându-i pe ceilalți, ajungându-se chiar la interdicții lingvistice în anumite regiuni cu diversitate etnică. Unitatea și disciplina națională au reprezentat baza naționalismului pentru tineretul grec din timpul dictaturii Generalului Ioannis Metaxas („Regimul de la 4 August 1936”). Dictatura de dreapta instaurată sub pretextul combaterii comunismului s-a axat pe un naționalism cu trăsături fasciste, dar și cu particularități grecești, pentru că deși a promovat o identitate etnică exclusivă, grecul ortodox, nu a avut un caracter rasist, sau antisemit în sens nazist. Prin presă, cultură, școală, armată, s-au glorificat eroii din cultura greacă antică și bizantină, transformați în adevărate modele naționale pentru tineretul în formare.

Naționalismul republican din timpul lui Elefterios Venizelos s-a transformat într-un naționalism conservator, autoritar, în timpul Regimului Generalului Ioannis Metaxas. Rezultatele alegerilor din iunie 1935 au fost avantajoase pentru Partidul Populist, totuși marea provocare a fost reprezentată de Partidul Unionist Regalist al

Generalului Ioannis Metaxas. Generalii regaliști aveau să-l constrângă pe Panayis Tsaldaris să demisioneze, numindu-l premier pe Generalul Kondyllis. Acesta a impus adoptarea unor măsuri de abolire a republicii, monarhia fiind restaurată, în urma unui plebiscit, cu 97,8% din voturi. În noiembrie 1935 a revenit Regele George al II-lea și Generalul Kondyllis a fost înlocuit de Constantin Demertzis, cu un guvern independent. Cu toate acestea, pentru că în urma alegerilor cele patru partide monarhiste obținuseră 143 de locuri, iar cele cinci republicane 141, echilibrul era deținut de cei 15 reprezentanți comuniști. În aprilie 1936 premierul a decedat și Regele l-a numit succesor pe Generalul Ioannis Metaxas. Acesta a adoptat măsuri împotriva sindicatelor, grevele au fost declarate ilegale, provocând nemulțumirea Partidului Comunist și a organizațiilor muncitorești, oferindu-i astfel justificarea pentru preluarea controlului. „Regimul de la 4 August 1936”, instaurat de Generalul Ioannis Metaxas, cu încuviințarea Regelui George al II-lea, a salvat Grecia de pericolul comunist, prin promovarea unor măsuri naționaliste și organizarea după principii corporatiste¹. Acesta a fost în fapt o dictatură a Generalului Metaxas, care deținea funcțiile de premier, ministru de externe, ministru al apărării și din 1938 ministru al educației. Poziția lui depindea de susținerea regelui, care se sprijinea pe armată. Asemănător celorlalte state balcanice, „Regimul de la 4 August” a făcut parte din seria de regimuri dictatoriale ale anilor '30 ai secolului XX. Criticii l-au catalogat ca fiind de extremă dreapta, pentru că Generalul și-a luat titlul de „Archigos”, Conducător, iar mișcarea sa avea uniformă, slogan, salut și susținea un program extrem de naționalist. Susținătorii săi considerau că există trei mari perioade în istoria grecilor: perioada Clasică, Bizantină și Regimul de la 4 August. S-a pus accent pe virtuțile conservatoare ale familiei, pe religie, stabilitate și ordine socială. Partidele politice au fost scoase în afara legii, presa a fost controlată și educația supravegheată. Printre măsurile reformatoare s-au aflat și fixarea unui salariu minim, asigurarea unui concediu anual de două săptămâni, achiziționarea de armament, întărirea zonelor de frontieră. Fixarea unor impozite pentru categoriile sociale înstărite, sprijinul pentru populația sărăcită, interesul pentru sectorul social, pentru igiena publică, legea de opt ore de muncă, contractele colective și sprijinul acordat muncitorilor, l-au transformat pe Generalul Metaxas, în mai puțin de trei luni, într-o persoană extrem de

¹ *L'oeuvre de redressement du gouvernement Métaxas*, „Le Messenger d'Athènes”, Fondator Antoine Z. Stéphanopoli, Director Jeanne Z. Stéphanopoli, nr. 4622, 7 martie 1937, p. 3.

populară². A fost înființată „Organizația Națională a Tineretului” în scopul instruirii tinerilor. Acest regim politic își reclama puterea ca emanând de la națiune, de la interesele națiunii, într-un moment în care în țară predomina dezordinea socială și trebuiau luate măsuri autoritare care să vină în ajutorul asigurării unui climat de bună funcționare și dezvoltare a lumii grecești, care să preîntâmpine eventualele lovituri de stat, atât de dese până la reîntoarcerea monarhiei.

În data de 28 octombrie 1940 italienii au adresat Greciei un ultimatum, iar aceștia din urmă au rezistat în fața agresiunii fasciste italiene, marcând acest moment în istoria grecilor sub numele de *Ziua lui NU*. Eroismul soldaților greci nu a putut salva statul de atacul Germaniei naziste și la 6 aprilie 1941 Grecia a fost cucerită. Finalizarea celui de Al Doilea Război Mondial a adus acest stat, deși avea o masă de susținători ai mișcării comuniste destul de bine organizată, mai aproape de blocul statelor cu regim democratic.

3. Regimul lui Carol al II-lea versus regimul Generalului Ioannis Metaxas

Presa timpului reprezintă o sursă importantă în studiul comparativ al celor două regimuri politice. Dacă în România avem un rege dispus să preia controlul total, în Grecia Regele George al II-lea l-a numit pe Generalul Ioannis Metaxas în funcția de premier, acesta ajungând personajul central al regimului.

Monarhia Regelui Carol al II-lea a devenit autoritară spre partea a doua a regimului său, după adoptarea Constituției din 1938, prin care i-a fost asigurată baza juridică. A dorit de la bun început să se situeze deasupra tuturor factorilor decidenți în viața politică, și-a format propria grupare politică, Frontul Renașterii Naționale și a urmărit formarea tineretului în spiritul educației naționaliste, cu o venerație față de conducătorul suprem, Regele. În Grecia, Generalul Ioannis Metaxas nu a avut o grupare politică de masă și din acest motiv a căutat să-și apropie tineretul, organizându-l și transformându-l într-o masă de susținere importantă. Tinerii susținători ai regimului dictatorial grec nu au fost într-atât de îndoctrinați de ideile regimului din moment ce, după prăbușirea acestuia au devenit cei mai aprigi susținători ai grupărilor de

² *La presse étrangère, Un an de royauté en Grèce*, „Le Messenger d'Athènes”, nr. 4547, 6 decembrie 1936, p. 3.

rezistență comuniste. „Organizația Națională a Tineretului” nu a avut un număr prea mare de membri, poate și pentru că aceștia nu erau pe deplin convinși că „Regimul de la 4 August” le poate reprezenta interesele.

Chiar dacă prin relatările presei perioadei interbelice din cele două state Grecia și România, publicațiile au fost așezate în rândul susținătorilor regimurilor instaurate, printr-o analiză atentă putem să distingem din exagerările aspectelor pozitive, lipsind cu totul analiza critică, cât de împovărătoare au fost acestea pentru popor. Periodicul „Le Messenger d’Athènes”, în cazul Greciei, sau presa românească, reprezintă surse de necontestat ale încadrării celor doi lideri, respectiv al regimurilor instaurate de aceștia, în rândul sistemelor politice ostile democrației. Periodicul „Le Messenger d’Athènes”, fondat de Antoine Stéphanopoli, în 1875, la Atena, apoi editat de fiica acestuia, Jeanne Stéphanopoli, acoperă perioada 1923-1940, considerată cea mai tumultoasă prin prisma evenimentelor care au influențat bunul mers al relațiilor internaționale și surprinde desfășurarea acestora. Este un periodic de limbă franceză, foarte probabil citit și în România, eventual la nivelul elitei diplomatice, atâta vreme cât colecția sa completă se află în cadrul Bibliotecii Academiei Române. Temele abordate în paginile sale s-au derulat în jurul ideilor naționaliste elene, prin care grecii din țară, dar și aceia aflați în afara teritoriului național, precum și cunoscătorii de limbă franceză intrau în contact cu subiecte care se concentrau pe aspectele menționate. A supraviețuit până în anii '60 ai secolului XX, demonstrându-și interesul pentru teme din viața internă, într-o perioadă în care atenția era îndreptată spre subiecte de război.

Cele două regimuri politice instalate în România din 1938 și în Grecia din 1936 pot fi atent analizate utilizând informațiile redată în articolele acestui periodic, ale cărui numere au ajuns și la București. La rubrica *Ultimele știri*, numărul 2408 al periodicului „Le Messenger d’Athènes”, din data 9 iunie 1930, a informat populația cunoscătoare de limbă franceză din Grecia, România, sau din alte zone ale lumii asupra reîntoarcerii Prințului Carol, respectiv, proclamarea acestuia ca Rege al României. Guvernul Maniu, a încercat să contracareze dificultățile din sfera politică, sau economică și să-și consolideze poziția, folosindu-se de întoarcerea Principelui³. Camera și Senatul reunite separat au votat în unanimitate anularea legii care conținea procesul verbal din 4 ianuarie

³ *Les causes du retour du Carol*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 2408, 9 iunie 1930, p. 4.

1926 și au decis repunerea Prințului Carol în drepturile sale, dându-se citire moțiunii prin care Principele Carol a fost proclamat Rege. Reprezentanții partidelor politice, alături de partidele minorităților etnice, exceptând liberalii, care s-au abținut, au aprobat moțiunea, finalizând cu uralele: „Trăiască Regele Carol al II-lea”⁴. Regele, îmbrăcat în uniforma de General de aviație, a depus jurământul, fiind aclamat de reprezentanții celor două Camere reunite și după ce a invocat binele poporului a susținut că s-a reîntors fără nici cel mai mic sentiment de răzbunare față de aceia care l-au îndepărtat, declarând că: „îmi iau sacrul angajament să devin tatăl poporului meu”⁵. Cuvintele acestuia reflectă intenția unei personalități puternice de a-și impune propriul regim, schimbare care a fost așezată de însuși Regele pe umerii reprezentanților poporului, care „sunt cei mai îndreptățiți să cunoască interesul țării lor”, gășind „cel mai bun mijloc de a pune punct situației incerte care risca să se agraveze din ce în ce mai mult”⁶. Poziția pozitivă a presei străine a fost făcută cunoscută publicului român prin publicația națională „Argus”, prin intermediul căreia aflăm că presa britanică, reprezentată de „Daily Telegraph”, „The Observer”, „Sunday Times”, „Daily Herald”, „Daily Mail”, a aprobat reîntoarcerea Prințului Carol. Același fapt era constatat și în presa belgiană, iugoslavă, sau elvețiană. Presa greacă prin publicațiile „Patria”, „Elefteron Vima”, „Proia”, „Ethnos”, s-a aliniat celor care aprobau instaurarea regimului lui Carol al II-lea, considerat singurul care ar putea asigura României liniștea mult dorită⁷. Publicații franceze, germane, italiene, din Austria, Cehoslovacia, au susținut că reîntoarcerea lui Carol era o „necesitate”⁸.

Regimul instaurat la 4 august 1936 în Grecia a venit după o perioadă cu dese lovituri de stat, reprezentând salvarea mult așteptată pentru un popor adeseori încercat. Ioannis Metaxas se trăgea dintr-o familie din care au provenit generali, diplomați, preoți, oameni politici. În timpul

⁴ *Carol a été proclamé hier roi de Roumanie*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 2408, 9 iunie 1930, p. 4.

⁵ *Déclarations de Carol – Vers un Cabinet Maniu ?*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 2408, 9 iunie 1930, p. 4.

⁶ *La situation en Roumanie*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 2409, 10 iunie 1930, p. 1.

⁷ *Străinătatea și proclamarea regelui Carol, Comentariile favorabile ale presei străine*, „Argus”, nr. 5145, 12 iunie 1930, p. 5.

⁸ *Străinătatea despre evenimentele din România*, „Argus”, nr. 5146, 13 iunie 1930, p. 4.

războiului din 1897, el a fost repartizat la Statul Major al Tesaliei. Între 1899 și 1903 acesta și-a completat studiile la Academia Militară din Berlin, iar la întoarcere a fost însărcinat să-i instruiască pe ofițerii Statului Major Grec. Contradicțiile de opinii aveau să-i plaseze pe omul politic Elefterios Venizelos și pe căpitanul, de atunci, Ioannis Metaxas unul contra celuilalt. Ioannis Metaxas a avut un rol major în negocierile care au urmat Războaielor Balcanice, lui i s-a datorat Convenția militară greco-bulgară care a ajutat la colaborarea dintre cele două țări în lupta împotriva turcilor, mai târziu, la încheierea Alianței militare greco-sârbe îndreptată împotriva Bulgariei și în calitate de expert militar a însoțit delegația greacă la Conferința de la Londra. „Încă din perioada începuturilor sale în politică s-a remarcat prin luciditate în gândire, clarviziunea unui spirit capabil să măsoare realitatea și să concluzioneze cât mai bine”⁹. La deschiderea Târgului Internațional de la Salonic, Președintele Consiliului, Ioannis Metaxas, a subliniat rolul schimbării politice de la 4 August, care „trebuia reflectat în toate acțiunile organizate în scopul accentuării stabilității, dezvoltării și prosperității naționale”¹⁰.

Schimbarea produsă în România prin încoronarea Regelui Carol al II-lea și instaurarea unui regim politic în care Regele a devenit centrul puterii politice, a echivalat cu transformarea politică survenită în Grecia prin instaurarea „Regimului de la 4 August” și propulsarea Generalului Ioannis Metaxas într-un reper al puterii politice elene. „Regimul de la 4 August” a apărut ca urmare a necesității stopării acțiunilor agitatoare comuniste, astfel printre primele măsuri adoptate după instituirea regimului au fost scoaterea în afara legii a comunismului, fiind prevăzute pedepse foarte severe contra funcționarilor publici și a susținătorilor comuniști. Articolul, *La Grèce du 4 Aout*, din periodicul „Le Messenger d’Athènes” a recunoscut faptul că presa din Serbia, România și Bulgaria, a așezat în prim plan personalitatea Președintelui Consiliului, Ioannis Metaxas, văzut ca un salvator al Greciei de pericolul comunist¹¹. O luptă asemănătoare a fost lansată în România de mișcarea legionară, coordonată de Corneliu Zelea Codreanu, utilizată pentru o

⁹ *Une silhouette de M. Métaxas*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 4534, 22 noiembrie 1936, p. 1.

¹⁰ *Un grand discours de M. Métaxas à Thessalonique, L’inauguration de la Foire de Thessalonique*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 2469, 7–8 septembrie 1936, p. 4.

¹¹ N. Moschopoulos, „La Grèce de 4 Aout”, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 4481, 21–22 septembrie 1936, p. 1.

vreme pe post de masă de manevră în folosul regimului autoritar al regelui Carol al II-lea. Între legionari și regimul oficial din Grecia s-a aflat o particularitate datorată aspectului antisemit, respectiv îndepărtării și anihilării evreilor, văzuți de gruparea extremistă de dreapta din România, ca simpatizanți și susținători ai comuniștilor.

Necesitatea instaurării Regimului lui Carol al II-lea, atât de vehiculată în articolele din presa străină și instaurarea „Regimului de la 4 August 1936”, reflectat în presa greacă printr-o atitudine aprobatoare, apropiere cele două țări, într-un context internațional agitat. Atât Regele Carol al II-lea, cât și Generalul Ioannis Metaxas au făcut parte din categoria liderilor care s-au propulsat în centrul vieții politice, desfășurând o propagandă pe măsura autorității deținute.

Discursul Președintelui Consiliului elen în fața unei mari manifestații populare în Atena, justifică poziția unui om politic care se pregătea să preia controlul total și să se erijeze, potrivit propriei opinii, într-un salvator al națiunii elene: „Controlul îl țin strâns în propriile mâini pentru că simt cât de mare este responsabilitatea față de popor, față de națiunea noastră și de istoria ei”¹².

În drumul spre preluarea puterii, Regele Carol al II-lea a avut inițiativa înființării unei organizații a tineretului. Asemănător organizării tineretului în viziunea Generalului Ioannis Metaxas și la români modelul a venit din spațiul italic. *Opera Nazionale Balilla*, organizația de tineret fascistă italiană, absorbită mai apoi în *Gioventu Italiana del Littorio*, a fost modelul în organizațiile de tineret din Grecia și din România, chiar dacă în ambele state era evidențiată originalitatea și caracteristica națională.

În România s-a înființat pe lângă Ministerul Școalelor, *Oficiul de Educație al Tineretului Român* în data de 9 mai 1934, în fruntea căruia se afla Regele Carol al II-lea, cu scopul educării tineretului. „Organizarea acestui tineret se numește Straja Țării. Nu se putea un cuvânt mai nimerit, mai adânc și mai puternic înrădăcinat în trecutul și în sufletul românesc ... străjeria a rămas ca o datină, ca o nevoie de sânge și existență în viața poporului românesc”¹³. În octombrie 1937 prin Decretul Lege Nr. 3424 *Oficiul* a devenit *Straja Țării*. Educația a fost, în

¹² *La grandiose manifestation populaire en faveur du gouvernement*, „Le Messenger d’Athènes”, nr. 4491, 3 octombrie 1936, p. 1.

¹³ *Chemarea tineretului român–Straja Țării*, „Albina”, nr. 7, 15 februarie 1935, p. 1.

timpul Regimului lui Carol al II-lea, sinonimă cu *Străjeria*. Idealul spre care ținteau era formarea unui om nou, supus regelui și devotat simbolurilor naționale și credinței creștin ortodoxe. Admirația pentru rege a fost principala preocupare a străjerilor, fapt reflectat într-un articol publicat în revista „De Strajă” a organizației *Straja Țării* „în sufletul oricărui străjer înflorește mândria că face parte din armata cea albă în fruntea căruia stă însuși Marele nostru Suveran, MS Regele Carol al II-lea, Supremul Comandant”¹⁴.

Organizația Națională a Tineretului a fost înființată prin Legea Nr. 334 din 7 noiembrie 1936 și a avut ca scop inițial educarea spirituală și fizică a tinerilor greci, conform conceptelor morale, sociale, politice și militare specifice Regimului de la 4 August. Patria, religia, familia, regele, în primii ani de la instaurarea regimului și statul național, au constituit fundamentul tuturor acțiunilor tineretului grec. Tinerii în uniforme alb albastre erau tot timpul prezenți la manifestațiile organizate cu diferite ocazii. Sub deviza „Totul pentru Grecia” au organizat Serviciul de voluntariat al muncii și și-au ales ca simbol securea cu dublu tăiș, după modelul oferit de descoperirile arheologice din Creta, simbolul credinței lor naționale¹⁵. Prin acest simbol era asociată Organizația cu un sistem care își avea rădăcinile în lumea antică grecească, asemenea fasciștilor italieni care și-au găsit simbolurile în antichitatea romană glorioasă, al cărui trecut îl doreau reclădit.

Concluzie

Analiza comparativă a regimurilor autoritare instaurate de Regele Carol al II-lea în România și de Generalul Ioannis Metaxas în Grecia evidențiază o serie de similitudini și particularități ce le situează într-un context comun al Europei interbelice, dominat de instabilitate politică, ascensiunea ideologiilor extremiste și frica față de comunism. Ambele regimuri au fost justificate de liderii lor prin necesitatea restabilirii ordinii interne și a combaterii pericolelor ideologice, și au fost sprijinite de instituții ale statului, precum armata, monarhia sau organizațiile de tineret.

¹⁴ Teofil Sidorovici, *Zece ani de strălucită domnie a M.S. Regelui, Marele nostru Străjer*, „De Strajă”, nr. 6, București, iunie 1940, p. 3.

¹⁵ *La Grèce vue par l'étrangers, L'éducation nationale*, „Le Messenger d'Athènes”, nr. 5156, 4 decembrie 1938, p. 1.

„Regimul de la 4 August” a avut toate caracteristicile specifice unui regim dictatorial fascist, iar tineretul naționalist grec, înregimentat în Organizația Națională, a oferit susținerea politică, socială și militară liderului Ioannis Metaxas. În România Regele Carol al II-lea și-a instaurat un regim monarhic autoritar în care partidele au fost desființate și susținerea a venit din partea partidului unic, Frontul Renașterii Naționale. Alături de alte publicații părintoare regimului, periodicul „Le Messenger d’Athènes”, foarte probabil citit și în România, atâta vreme cât numerele care acoperă perioada 1923–1940 se află în colecția Bibliotecii Academiei Române, s-a dovedit a fi un instrument util în politica de propagandă și de exprimare a opiniei aprobatoare în fața acțiunilor liderului suprem, Generalul Ioannis Metaxas, catalogat ca personajul central al guvernării.

Constituția din 1938 a oferit baza juridică pentru regimul autoritar în care Regele Carol al II-lea deținea un rol activ în procesul de guvernare, fiind încălcat principiul separării puterilor în stat, „Art. 30 Regele este Capul Statului, Art. 31 Puterea legislativă se exercită de Rege, Art. 32 Puterea executivă este încredințată Regelui, Art. 33 Hotărârile judecătorești se execută în numele Regelui”¹⁶. Presa românească a fost atent controlată, la fel ca și cea elenă s-a transformat într-un mijloc de propagandă pentru proprii lideri. Carol al II-lea și Ioannis Metaxas au concentrat puterea în propriile mâini, folosindu-se de mijloace legislative și propagandistice pentru a-și consolida regimurile. În ambele cazuri, presa a fost transformată într-un instrument de propagandă, iar educația tineretului a devenit o prioritate strategică. Prin „Straja Țării” în România și „Organizația Națională a Tineretului” în Grecia, cei doi lideri au căutat să formeze „omul nou”, loial liderului și națiunii, modelat după idealuri naționaliste și conservatoare.

Tineretul și educația au stat în atenția ambelor regimuri, pentru că atât în Grecia, cât și în România educația din școală a fost completată cu instrucția primită în „Organizația Națională a Tineretului”, respectiv în „Straja Țării”. Periodicul „Le Messenger d’Athènes” a demonstrat rolul prioritar al organizației tineretului grec, educarea spirituală și fizică, conform conceptelor morale, sociale, politice și militare aprobate de „Regimul de la 4 August” și centrate în jurul Patriei, Religiei, Familiei, Regelui, Statului Național. „Regimul de la 4 August” s-a sprijinit pe

¹⁶ Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, *Constituțiile Române*, Ediția a III-a, București, Regia Autonomă Monitorul Oficial, 1995, p. 94–95.

noua generație, străduindu-se să o organizeze și să-i alimenteze sentimentul național. Susținători ai regimului, tinerii naționaliști ai Organizației erau de fiecare dată surprinși, în articolele propagandistice ale periodicului „Le Messenger d’Athènes”, în primul rând al grupurilor de manifestanți care ovaționau personalitățile regimului, Generalul Ioannis Metaxas, Regele George al II-lea, defilau în sunetul fanfarelor și al imnului Organizației, cu ocazia diferitelor sărbători naționale, 25 martie, 4 august, dar și în timpul vizitelor la care participau personalitățile politice centrale ale regimului. Într-un mod asemănător și presa românească a perioadei interbelice a oglindit în chip propagandistic organizarea tineretului și apropierea de M.S. Regele Carol al II-lea, devenit *Marele străjer*. Tinerilor români le-a fost oferită o alternativă de educație menită să-i îndepărteze de influențele crescânde ale Mișcării Legionare, care își declarase lupta împotriva evreilor, învinuți de simpatizarea ideilor comuniste, iar tinerii greci au fost îndepărtați de pericolul comunist prin înființarea „Organizației Naționale a Tineretului”. În ambele state, organizațiile de tineri aveau uniforme, slogan, insigne, salut, asemenea organizațiilor de tineret existente la acel moment în Europa statelor fasciste.

În contextul de instabilitate ce amenința din ce în ce mai mult ambele state și Carol al II-lea și Ioannis Metaxas s-au folosit practic de modele venite din spațiul italic, sau german în privința organizării tinerilor. „Straja Țării” educa tineretul în spiritul ideilor naționale, în felul acesta îndepărtându-i pe tineri de influențele mișcării extremiste legionare, în timp ce „Organizația Națională a Tineretului” se folosea de principiile naționaliste pentru a îndepărta tineretul grec de eventuala apropiere de ideologia comunistă. Prima îl avea în centrul atenției pe Regele Carol al II-lea, *Marele străjer*, cea de-a doua organizație a fost formată din inițiativa Generalului Ioannis Metaxas, având drept centru de interes Generalul și Regele până în 1938, pentru ca de la această dată personajul central, atotputernic, să rămână doar Generalul.

Totodată, aceste două regimuri s-au diferențiat prin specificul ideologic și prin susținerea populară. Regimul lui Metaxas a fost perceput drept o dictatură personală cu valențe corporatiste și fasciste, iar în România, regimul lui Carol al II-lea a fost un autoritarism monarhic dublat totuși de certe reușite economice. Finalurile ambelor regimuri au fost marcate de contextul celui de-Al Doilea Război Mondial: România a fost constrânsă să cedeze în fața Axei, în timp ce

Grecia a fost implicată într-un conflict militar direct, ceea ce a dus la ocuparea sa de către Germania nazistă.

Astfel, cele două regimuri reflectă tendințele autoritare ale anilor '30 ai secolului XX în Europa de sud-est, fiind expresii ale vulnerabilității democratice, ale instrumentalizării tineretului și ale unei societăți aflate în căutarea ordinii prin mijloace autocratice. Studiul de față subliniază importanța presei și a educației ca vehicule ale propagandei, dar și rolul determinant al contextului internațional în evoluția și prăbușirea acestor regimuri.